

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, СІМЕЙНОГО, ТРУДОВОГО І МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

О. В. Байло

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОЇ ФОРМИ ЗАХИСТУ ГІДНОСТІ ПРАЦІВНИКА

Захист суб'єктивних прав і законних інтересів в межах відповідної форми захисту та за допомогою того чи іншого способу є об'єктивною необхідністю. Саме за рівнем захисту прав людини і громадянина оцінюються ефективність діяльності органів державної влади, ступінь демократичності держави в цілому. Створення і функціонування всеохоплюючої системи захисту трудових прав є важливою юридичною гарантією їх забезпечення.

Вивченню питань, пов'язаних із судовим розглядом справ про захист честі, гідності та ділової репутації, завжди приділялась значна увага з боку науковців як дореволюційного, радянського періодів, так і сучасних дослідників.

Проблеми форм та способів захисту трудових прав працівників досліджувалися у наукових працях В. С. Андреева, С. С. Алексеева, Н. Б. Болотіної, В. С. Венедіктова, М. В. Вітрука, Л. Д. Воеводіна, Р. І. Денисова, В. В. Жернакова, Р. І. Іванової, Л. М. Колодкіної, А. П. Коренева, В. М. Кудрявцева, І. В. Лагутіної, М. І. Матузова, П. Д. Пилипенка, В. І. Прокопенка, О. І. Процевського, Н. А. Семашко, Г. І. Чанишевої, В. В. Чернікова, О. М. Ярошенка та ін.

Аналіз чинного законодавства про працю свідчить про неадекватність нормативного закріплення форм та способів захисту трудових прав працівників. Водночас у вітчизняній науці трудового права проблеми захисту трудових прав працівників останнім часом є предметом дослідження багатьох науковців. Судовий захист, що ґрунтується на положеннях частини пер-

шої ст. 55 Конституції України про гарантування громадянам права на судовий захист прав та свобод, визнається найбільш ефективною юрисдикційною формою захисту порушених прав.

Справи про захист честі, гідності та ділової репутації розглядаються у судах за правилами цивільного судочинства без урахування особливостей правового статусу особи, яка звертається до суду. В літературі висловлюється думка про необхідність запровадження в Україні соціально-трудової юстиції спочатку шляхом утворення спеціалізованих відділень при судах загальної юрисдикції, а в подальшому — утворення самостійного механізму з декількох інстанцій. Так, Г. І. Чанишева вважає, що створення соціально-трудова судів дозволить більш ефективно захистити права та інтереси сторін соціального діалогу на всіх рівнях [1, с. 82].

На відміну від трудового права, у цивільному праві діє галузевий механізм захисту цивільних прав та інтересів, який отримав належне законодавче закріплення. Так, ст. 275 Цивільного кодексу України передбачено, що фізична особа має право на захист свого особистого немайнового права від протиправних посягань інших осіб. Захист особистого немайнового права здійснюється способами, встановленими главою 3 Цивільного кодексу України. Захист особистого немайнового права може здійснюватися також іншим способом відповідно до змісту цього права, способу його порушення та наслідків, що їх спричинило це порушення.

Аналіз положень частини другої ст. 16 ЦК України та Постанови Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02.2009 р. «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» дозволяє дійти висновку про те, що найбільш прийнятними способами захисту честі, гідності та ділової репутації особи є: визнання права; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; відшкодування моральної шкоди (ст. 23 ЦК України). До спеціальних способів захисту відносяться, наприклад, спростування недостовірної інформації та/або право на відповідь (ст. 277 ЦК України), заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права (ст. 278 ЦК України) тощо [2, п. 3].

Відповідачами у таких справах є фізична або юридична особа, яка поширила недостовірну інформацію, а також автор цієї інформації [2, п. 9].

Предметом спору у справах про захист честі, гідності та ділової репутації є матеріально-правова вимога потерпілої особи до особи, що порушила такі права, яка ґрунтується на спірному правовідношенні. За загальним правилом така вимога стосується негативної інформації, що була поширена відповідачем, та/ або відшкодування моральної шкоди, яка була завдана таким порушенням [3, с. 66].

Предмет позову про захист гідності працівника індивідуалізує пред'явлений позов залежно від характеру вимоги, яка заявляється позивачем.

У свою чергу, необхідно виокремлювати безпосередньо предмет позову від матеріального об'єкта або матеріального предмета позову [4, с. 323]. Під об'єктом позову розуміється матеріальне благо, до отримання якого прагне постраждала сторона [5, с. 115].

Одним із актуальних питань забезпечення права працівника на захист його гідності залишається питання визначення юридичного складу скоєного у даному випадку правопорушення.

Отже, судовий захист гідності працівника під час трудової діяльності залишається найбільш ефективною юрисдикційною формою захисту.

Оскільки право на повагу і захист гідності та честі працівника є основою немайнової складової трудових правовідносин, то його забезпечувальний характер полягає у визнанні та здійсненні цих цінностей особи, що проявляється в отриманні належної оцінки й самооцінки її якостей як особистості та як працівника, а також у позитивному ставленні з боку роботодавця. Саме в суб'єктивному праві на повагу та захист гідності та честі працівника й знаходить своє втілення правовий статус гідності та честі як найвищих соціальних цінностей.

Література

1. Чанишева Г. І. Спеціалізована трудова юстиція у країнах Європи: досвід для України [Текст] / Г. І. Чанишева // Вісник Вищої Ради юстиції. — 2010. — № 2. — С. 75-82.

2. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи [Текст] : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02.2009 р. // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України та постанов Верховного Суду України у справах цивільної юрисдикції. — Х. : Одісей, 2012. — 456 с.
3. Лежух Т. І. Особливості доказування при розгляді справ, що виникають при захисті честі, гідності та ділової репутації [Текст] / Т. І. Лежух // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. — 2014. — Випуск 25. — С. 65-70.
4. Штефан М. І. Цивільне процесуальне право України [Текст] / М. І. Штефан. — К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2005. — 624 с.
5. Кройтор В. А. Гражданский процесс [Текст] / В. А. Кройтор. — Х. : Еспада, 2006. — 288 с.